

Za další vývoj výuky společenských věd v ČSLA

Usnesení XIV. sjezdu KSČ vyzývá do popředí zájmu celé naší strany i otázky přípravy vysoce a všestranně kvalifikovaných politicky pevných a vyspělých kádřů. V kontextu s minulými zkušenostmi a předvídaným vývojem naší socialistické společnosti je plně oprávněné, jak zdůrazňuje mimořádnou roli předmětů, které „bezprostředně ovlivňují socialistické uvědomění žáků a studentů, jejich vztah k politice strany a osvojení vědeckého světového názoru“.

Zajištění realizace tohoto požadavku v ČSLA je rozhodující měrou podmíněno odbornou a politickou připraveností vědeckopedagogického sboru, jeho odhodláním dát této práci všechny své síly a um, jeho schopností zjišťovat rezervy, prohlubovat účinnost a organizaci učebně výchovného procesu.

Ne náhodou XIV. sjezd KSČ ve své rezoluci výslovně zdůrazňuje klíčovou roli

a nezastupitelnou odpovědnost učitele při výchově mladé generace.

Plnění požadavků sjezdu naší strany bude nepochybně náročnou prověrkou politické, ideové teoretické a metodické připravenosti společenskovědních kateder (učebních skupin) na vojenských školách v ČSLA. Je třeba zdůraznit hned úvodem, že XIV. sjezd předznamenal vpravdě novou etapu těchto kateder, etapu, v níž musí dominovat komplexní a koncepčně pojatý přístup k jednotlivým hlavním úsekům jejich činnosti.

V této stati chceme shrnout některá hlavní poučení z dosavadního vývoje společenskovědních kateder v ČSLA a upozornit včas na některé otázky, které HPS ČSLA považuje za důležité pro jejich další vzdělávací a výchovnou práci, a to i v souvislosti s budoucími změnami v systému přípravy důstojníků a praporčíků v ČSLA.

Základní poučení z dosavadního vývoje společenskovědních kateder

Soustavná obsahově metodická a politickoorganizační řídicí činnost HPS ČSLA a následná inspekční činnost oddělení škol a vědy, která byla orientována na učebně výchovný proces a vnitřní činnost kateder společenských věd na vojenských školách ČSLA, umožnila postupně soustředit cenné poznatky z procesu politické a odborné konsolidace tohoto úseku.

Dnes můžeme oprávněně soudit, že byly v zásadě vyřešeny hlavní úkoly politické konsolidace na našich společenskovědních katedrách. Byla obnovena vedoucí úloha strany v životě těchto kateder, vyřešeny podstatné otázky jejich třídně politického a kádrového zpevnění, v plném rozsahu je obnoven marxisticko-leninský charakter výuky společenských věd na základě nových učebních plánů a programů. Nastal

významný pozitivní postup ve vztazích uvnitř kateder, postupně se prohlubuje pracovní a stranické ovzduší, existuje prokazatelná snaha o neustálý růst ideové teoretické a metodické úrovně učebně výchovného procesu i vlastní přípravy učitelů. Podstatně se také zlepšila (co do rozsahu a kvality) angažovanost vědeckopedagogického sboru společenskovědních kateder za politiku KSČ jak v publicistické činnosti, tak i ve veřejné politické práci.

Katedry vyvíjejí cílevědomé úsilí o efektivní využití všech zkušeností společenskovědní základny armád států Varšavské smlouvy, zejména Sovětské armády.

Předpokladem k dosažení těchto výsledků byl i postupný obrát v práci stra-

nických organizací kateder společenských věd, v překonání etapy řešení vnitřních problémů a postupném pochopení místa a úlohy stranických organizací, které jim ve vztahu k výuce a ideově teoretické činnosti kateder stanoví „Směrnice náčelníka HPS ČSLA k výuce společenských věd na vojenských školách“.

Tyto poznatky a závěry je třeba chápat jako první zobecnění rozhodujících pozitivních tendencí v práci kateder a učebních skupin společenských věd, které ovšem bude nutné dále pečlivě sčítat, prohlubovat a rozvíjet.

Cesta k dosažení těchto výsledků nebyla snadná, ani jednoduchá. Část vědeckopedagogických pracovníků zaujímala dlouhou dobu vyčkávací postoje, chovala se pasivně a chybné názory a usnesení v důsledku toho odvolávala jen formálně, aniž docházela k principiálnímu a sebekritickému přiznání vlastních chyb a omylů a uvědomění si vlastního podílu na krizi, do které se naše strana, společnost a tedy i ČSLA dostala.

Tato negativní tendence poznamenala celkový vývoj konsolidačního procesu na společenskovedních katedrách a učebních skupinách, jehož důsledky se projevují ještě v současném období v nedostatečné ideově teoretické fundovanosti kritických materiálů.

K rozvíjení procesu konsolidace výuky společenských věd ve vojenských školách významně přispělo zpracování analýz činnosti kateder a učebních skupin v uplynulém období a jejich postupné prohlubování a personifikace v souvislosti s postupem strany k realizaci závěrů lednového pléna ÚV KSČ z roku 1970 a konáním vnitrostranických pohovorů.

Analýzy, prověrky a pohovory odhalily, že výuka společenských věd byla v uplynulých letech značně deformována a výrazně poznamenána revizionismem a pravicovým oportunismem, což se projevilo především:

- postupným ústupem od hlubšího studia tří základních součástí marxismu-leninismu a výrazným oslabením třídní vyhraněnosti výuky;

- zanášením tzv. „moderních“, z revizionistických pozic vycházejících filosofických, sociologických a jiných teorií, do výuky a výrazným ústupem od studia klasiků marxismu-leninismu, zejména pak od teoretického odkazu V. I. Lenina;

- podceňováním a ignorancí rozvoje společenských věd v socialistických společenstvích zemích, zejména v Sovětském svazu, a v nekritickým přejímání módních směrů a teorií;

- oslabováním vojenskopolitického charakteru výuky a přípravy vojenských kádrů a podceňováním rozvoje jejich vojenskoteoretického odkazu klasiků marxismu-leninismu, zvláště pak V. I. Lenina.

Tyto pravicově oportunistické a revizionistické formace výuky společenských věd byly do značné míry umožňovány postupným ústupem od platných učebních programů, jejich svévolným porušováním a oportunistickým výkladem, a také do značné míry i tím, že HPS ČSLA nebyla dostatečně vybavena pro náročné řízení výuky společenských věd a slabě svoji řídicí funkci na tomto úseku vykonávala.

Teprve na základě výsledků prověrek komisí HPS ČSLA přikročily katedry společenských věd ke kritickému přehodnocení lekcí fondů, skript a ostatních studijních materiálů a postupně zabezpečovaly návrat ke studiu děl klasiků marxismu-leninismu.

Politický a ideově teoretický diferenciální proces na katedrách společenských věd vedl k odhalování a porážce nositelů revizionistických a pravicově oportunistických deformací a k jejich odchodu z ČSLA což vedle velice pozitivních důsledků znamenalo současně početní oslabení celé řady společenskovedních pracovišť. Vznikla proto vysoce aktuální otázka zabezpečit urychlení vědecké přípravy kádrů a přijmout mimořádná opatření při řešení této vysoce náročné úlohy. Na základě rozhodnutí vedení HPS ČSLA a za významného pochopení HPS Sovětské armády a vojenského námořnictva byl tento úkol zajištěn vysláním našich vědeckopedagogických pracovníků na studium vědecké aspirantury na VPA V. I. Lenina v Moskvě.

Do konce roku 1971 vyslala HPS ke studiu různých forem vědecké aspirantury již 20 soudruhů a proškolila vedle toho i 8 vědeckých školitelů.

Současně došlo k tomu, že k zabezpečení přípravy našich společenskovedních pedagogických kádrů poskytly obětavou a vydatnou pomoc i katedry společenských věd na VPA V. I. Lenina vysláním svých specialistů na přednáškové a metodické pobyty do ČSSR, poskytnutím pomoci při tvorbě učebních dokumentace apod.

Tato obrovská a zásadní pomoc sovětských soudruhů nás však nezabavuje problému postupně omlazovat katedry a učební skupiny společenských věd na našich vojenských školách, neboť věkové složení není zdaleka optimální.

Hlavním článkem v procesu postupné konsolidace výuky společenských věd v ČSLA se stalo vybudování Vojenskopolitické fakulty VA AZ v Bratislavě, která zahájila svou činnost v listopadu 1969.

Dosažené výsledky potvrzují, že VPF VA AZ překonala období mimořádných opatření, provizorií a improvizací. Vytvořila základní předpoklady k úspěšnému rozvíjení výchovy a přípravy politických pracovníků ČSLA z hlediska potřeb marxisticko-leninské politiky naší strany, předpoklady pro rozvoj pedagogické, vědeckovýzkumné, veřejné politické a publikační činnosti v duchu závěru XIV. sjezdu KSČ a s využitím ideově teoretického bohatství z dokumentů XXIV. sjezdu KSSS. Významným počinem fakulty bylo, že se podařilo rozvíjet politickou a ideově teoretickou činnost v souladu s aktuálními potřebami boje strany proti pravicově oportunistickým názorům, revizionistickým teoriím a jejich nositelům. Vědeckopedagogičtí pracovníci podrobili kritice základní nesprávné dokumenty zpracované na bývalé VPA, zvláště „Memorandum“ a „Návrh systémového uspořádání sociálně politických orgánů a organizací v ČSLA“. To přispělo rozhodující měrou k odhalení revizionistické podstaty těchto materiálů v široké vojenské veřejnosti.

Významnou akcí, kterou na popud HPS ČSLA zorganizovala VPF VA AZ, bylo uspořádání teoretické konference ke 100. výročí narození V. I. Lenina, která objasnila charakter leninismu, jako marxismu naší epochy, dále leninské principy výstavby a řízení socialistické armády a výchovy vojsk. Tato konference i sama její příprava významně zaktivizovala celou vědeckopedagogickou společenskovo-vzdělávací frontu, takže nástup do kampaní k XXIV. sjezdu KSSS, ke XIV. sjezdu KSČ, k 50. výročí

vzniku a založení KSČ i k volbám do zastupitelských orgánů se stal již záležitostí společenskovo-vzdělávací fronty v ČSLA.

Tak Vojenskopolitická fakulta pozitivně ovlivnila jak praxi, tak i zaměření pedagogické činnosti v oblasti společenských věd na všech ostatních vojenských školách. Její pracovníci v souladu s požadavky HPS ČSLA se zúčastnili inspekční výuky na VA AZ v Brně, VF VŠD v Žilině, opo-
novali učební dokumenty jednotlivých kateder a učebních skupin apod.

Fakulta rovněž zabezpečila vydání překladů sovětských učebnic a významně se podílela i na přípravě propagandistů ČSLA a stranického aktivu HPS.

VPF VA AZ v Bratislavě měla, a i nadále bude mít významné místo v přípravě vědeckopedagogických pracovníků v oboru společenských věd. Byla vytvořena politicky a odborně vysoce kvalifikovaná vědecká rada fakulty a postupně splněny potřebné požadavky na zahájení přípravy nových vědeckých pracovníků, kterých dnes škola fakulta více než 150 a to v různých oborech i formách.

Přes dosažené úspěchy je další budování VPF VA AZ spjato i s řadou vážných problémů, které se budou zejména projevovat s přechodem k další etapě, která vedle úsilí o další prohloubení vyhraněné a jednoznačné politické angažovanosti bude klást i nároky na soustavnou péči o vysokou ideově teoretickou a metodickou úroveň výuky a rozvoj vědeckovýzkumné práce tak, aby byly beze zbytku naplněny požadavky kladené na vojenskou vysokou politickou školu.

Výsledky výuky společenských věd v ČSLA ve školním roce 1970—1971

V průběhu minulého školního roku bylo ověřeno, že výuka společenských věd probíhá v duchu schválených učebních dokumentů a nebyly zjištěny žádné záměrné nesprávné, ideově politicky chybné postoje učitelů a posluchačů ve vyučovacím procesu.

Zjištěné ideově teoretické a metodické nedostatky je nutné považovat za chyby a nesnáze růstu.

Poznatky ukazují, že učitelé usilují o pečlivou přípravu na výuku, i když úroveň jejich práce je dosud velmi rozdílná v důsledku nerovnoměrné pedagogické a metodické připravenosti.

Na závěr školního roku 1970—71 proběhly v souladu s učebními plány a příslušnými studijními předpisy státní závěrečné zkoušky a obhajoby, nebo závěrečné zkoušky z jednotlivých disciplín společenských věd. Vojenské vysoké školy dosáhly těchto výsledků: na VPF VA AZ složilo

státní zkoušky výtečně 15 %, velmi dobře 41 % a dobře 44 % posluchačů. Na ostatních fakultách složilo závěrečné zkoušky výtečně 27 %, velmi dobře 44 % a dobře 29 % všech posluchačů. Vzhledem k tomu, že na 1—4 fakultě VA AZ jsou konány pouze závěrečné zkoušky ze společenskovo-vědních disciplín, v současné době HPS ČSLA připravuje návrh na obnovení státních zkoušek z marxismu-leninismu na této vojenské vysoké škole počínaje školním rokem 1972—73. Podobně stanoví i průběh a zakončení výuky společenských věd na ostatních — a to i nově vytvořených — vojenských vysokých školách.

Zkušenosti, shromážděné na základě státních a závěrečných zkoušek ukazují, že účinnost výuky společenských věd je dosud výrazně slabší zejména u posluchačů nového systému studia, na což by měli soustředit pozornost jak velitelé, tak i politické organizace škol. Příčiny vidíme jak

v nevyzrálosti životních a politických názorů a zkušeností mladých posluchačů, tak i v nezvládnutí pedagogicko-metodických problémů výuky na katedrách společenských věd.

Současné však státní a závěrečné zkoušky ze společenských věd potvrzují, že došlo k obratu pozornosti posluchačů ke zvládnutí všech významných — zejména sjezdových — dokumentů mezinárodního komunistického a dělnického hnutí a k soustavnému studiu děl klasiků marxismu-leninismu, že se výrazně prohloubil jejich kladný vztah ke studiu společenských věd, což se projevilo na seminárních zaměstnáních a cvičeních tak, že většina posluchačů byla aktivní a prokázala solidní znalosti studované problematiky. Výsledky hospitací však také ukázaly, že přes obrat, který nastal ve studiu klasiků marxismu-leninismu a v práci s dokumenty KSC a mezinárodního komunistického hnutí, existuje ještě celá řada rezerv v přípravě posluchačů na výuku. Zkoušky také potvrdily, že zvládnutí materiálů, zejména XIV. sjezdu KSC, má zatím jen informační charakter a posluchači je těžko aplikují na vojenskou praxi.

Pokud jde speciálně o absolventy VPF VA AZ, prokázali při ústních státních zkouškách dobré teoretické znalosti a schopnosti a splňují základní požadavky kladené na absolventy této fakulty. Podotýkáme však, že aparát VPF VA AZ nedokázal úspěšně a včas sjednotit katedry v přípravě na státní zkoušky, neujasnily potřebným předstihem jednotná kritéria pro hodnocení, otázky vždy neformuloval s příslušnou promyšleností a jejich struktura byla často nevyvážená. Tyto nedostatky se sice podařilo ve spolupráci s HPS ČSLA odstranit, jsou však do budoucna jistým mementem.

Pokud jde o výuku společenských věd na vojenských středních školách, byly ze strany HPS ČSLA vytvořeny potřebné předpoklady. Byly vydány nové učební programy a soustavně byla věnována pozornost zabezpečení obsahové a metodické přípravy učitelů na výuku.

Během uplynulého školního roku organizovala HPS ČSLA studijní a konsultační pobyty učitelů učebních skupin na jednotlivých katedrách VPF VA AZ. Tato forma přípravy našich středoškolských učitelů se osvědčila jako vysoce efektivní a v roce 1971 ji využilo celkem 25 učitelů v průměru po 10 dnech. Z těchto důvodů budeme v dalších letech tuto formu doškolení učitelů kateder a učebních skupin společenských věd z vojenských středních škol i nadále rozvíjet podle schválených zásad.

HPS ČSLA organizuje rovněž instruktivně metodická zaměstnání všech učitelů vojenských středních škol s cílem zobecnit zkušenosti z realizace nových učebních programů, objasnit roli nové „Směrnice HPS ČSLA“ a seznámit učitele s nejnovějšími politickými a ideově teoretickými závěry na úseku jednotlivých společenských disciplín.

Společným úsilím oddělení škol a vědy HPS ČSLA, náčelníků kateder a učebních skupin a náčelníků politických oddělení vojenských středních škol se podařilo vyřešit v uplynulém roce problémy kádrové stabilizace tak, že je zabezpečena výuka na všech typech škol, včetně nově zřízených DRŠ a DDŠ.

Vojenské střední školy svou produkcí v uplynulém školním roce významně přispěly k doplnění potřebných počtů mladých odborně a politicky připravených velitelských a technických kádru naší armády. Vojenské střední školy vyřadily v uplynulém školním roce více než 1500 absolventů, z nichž 45 % absolvovalo maturitní a závěrečné zkoušky s výtečným a velmi dobrým prospěchem. Zkušební komise ve svých závěrech shodně konstatovaly, že ČSLA bude posílána dobře připravenými kádry, jejichž úroveň dává předpoklad rychlého zapracování do funkcí u vojsk. Naše inspekční prověrky potvrdily — pokud jsme se s absolventy vojenských středních škol setkali jako s posluchači vojenských vysokých škol — že jsou dobře připraveni a jejich hodnocení je pozitivní.

Cílevědomou ideově politickou výchovnou prací učebních skupin společenských věd bylo také na vojenských středních školách získáno v uplynulém roce 36 absolventů pro práci ve stranickopolitickém aparátě ČSLA.

Přes nesporný obrat v prosazování ideově výchovné stránky vyučovacího procesu, zjišťujeme neustále případy, kdy možností výchovného působení na žáky a posluchače není důsledně a neefektivněji využíváno. Nedostatků jsou ve zdůrazňování vojenských aspektů společenskovední výuky, v prohlubování vojenskopolitického profilu žáků středních škol.

Společným nedostatkem na katedrách vojenských vysokých škol i středních škol je dosud slabé propracování mezipředmětových vazeb jednotlivých společenskovedních disciplín a také málo koncepční propracování jak vytvářet praktické návyky a dovednosti u budoucích velitelů, inženýrů, politických pracovníků a důstojníků štábů pro praktickou politickovýchovnou práci.

(Pokračování v příštím čísle)